

Wyrok z dnia 15 października 1999 r.

I PKN 295/99

Długotrwałość postępowania sądowego samodzielnie nie uzasadnia niemożliwości lub niecelowości przywrócenia pracownika do pracy (art. 45 § 2 KP).

Przewodniczący: SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Zbigniew Myszka (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 15 października 1999 r. sprawy z powództwa Mirosławy J. i Jana M. przeciwko Politechnice W. w W. o przywrócenie do pracy, na skutek kasacji powodów od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 10 grudnia 1998 r. [...]

1. u c h y l i ł zaskarżony wyrok w punkcie I i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego,
2. o d r z u c i ł kasację w pozostałym zakresie.

U z a s a d n i e

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu wyrokiem z dnia 10 grudnia 1998 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy dla Wrocławia-Śródmieścia z dnia 7 lutego 1997 r., przywracający powodów Mirosławę J. i Jana M. do pracy w pozwanej Politechnice W., w jego pkt 1 w ten sposób, że zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 3485,50 zł i na rzecz powoda kwotę 3687 zł oraz oddalił dalej idące powództwa, a także uchylił postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 2 kwietnia 1997 r. o wykładni jego wyroku z dnia 7 lutego 1997 r. przywracającego powodów do pracy. W sprawie tej ustalono, że powódka pracowała u strony pozwanej na różnych stanowiskach pracy, ostatnio na stanowisku specjalisty ds. ppoż. w Inspektoracie BHP, Ochrony Przeciwpożarowej i Radiologicznej. Natomiast powód ostatnio był zatrudniony na stanowisku kierownika

działu bhp. Zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dnia 18 lutego 1992 r. w sprawie służb bhp strona pozwana musiała zreorganizować te służby, tworząc z nich odrębne struktury organizacyjne. W dniu 17 marca 1994 r. Rektor Politechniki W. wydał stosowne zarządzenie wewnętrzne [...], na mocy którego zlikwidowano Inspektorat BHP, Ochrony Przeciwpożarowej i Radiologicznej oraz utworzono wyodrębnioną w administracji centralnej uczelni komórkę organizacyjną o nazwie Centralna Służba BHP, podległą bezpośrednio dyrektorowi administracyjnemu, która stanowi integralną część Służby BHP w Politechnice W. Centralną Służbą BHP kieruje główny specjalista ds bhp. Na mocy tego zarządzenia utworzono jednoosobowe stanowisko inżyniersko-techniczne ds. ochrony przeciwpożarowej, podległe bezpośrednio dyrektorowi administracyjnemu. Zarządzeniem rektora [...] utworzono stanowisko pełnomocnika rektora ds. ochrony radiologicznej. W związku z przeprowadzoną reorganizacją, w tym likwidacją Inspektoratu, wszyscy jego pracownicy otrzymali wypowiedzenia zmieniające warunki pracy i płacy. Nowych warunków zatrudnienia nie przyjęli tylko powodowie, którzy otrzymali wypowiedzenia zmieniające w dniu 9 maja 1994 r. i zgodnie z ich treścią od 1 września 1994 r. mieli pełnić funkcje specjalistów ds. administracji. Na te stanowiska, które zostały specjalnie dla nich utworzone, powodowie zostali skierowani już w okresie biegnących wypowiedzeń warunków pracy i płacy. Odmowa przyjęcia zmienionych warunków zatrudnienia spowodowała rozwiązanie z powodami stosunków pracy z dniem 31 sierpnia 1994 r. Po zwolnieniu powodów stanowiska ds. administracji nie istnieją dalej w strukturze pozwanej.

Na tle takich ustaleń Sąd Rejonowy, po powtórnym rozpoznaniu sprawy, przywrócił powodów do pracy u strony pozwanej, uznając, że w przypadku powodów, którzy korzystali ze wzmożonej ochrony trwałości stosunku pracy z uwagi na pełnione funkcje w zakładowej strukturze związkowej „Solidarności 80” (art. 32 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych - Dz.U. Nr 55, poz. 234 ze zm.), nie wystąpił brak możliwości ich zatrudniania na dotychczasowych stanowiskach pracy, przez co pozwana nie mogła zastosować wobec nich wypowiedzeń zmieniających w trybie art. 6 i 10 ust. 4 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm.). W ocenie tego Sądu wprowadzone zmiany reorganizacyjne nie uniemożliwiały zatrudnienia powodów na stanowiskach równorzędnych lub bardzo zbliżonych w nowo powołanych strukturach organizacyjnych, skoro w ochronie przeciwpożarowej w miejsce powódki zatrudniono

dwóch oficerów straży pożarnej, a powodowi nie zaproponowano stanowiska specjalisty ds. ochrony radiologicznej. Dlatego Sąd Rejonowy uznał, że wypowiedzenie powodom warunków pracy nie zostało dokonane zgodnie z przepisami prawa, a w konsekwencji uwzględnił ich roszczenia z uwagi na objęcie ich stosunków pracy szczególnie ochroną z powodu pełnienia funkcji związkowych. Oceny takiej nie mógł zmienić trudny charakter powodów, czy ich konfliktowość w stosunkach z innymi pracownikami.

Sąd drugiej instancji, po uzupełnieniu postępowania dowodowego, uznał, że instytucja wzmożonej ochrony trwałości stosunku pracy z uwagi na pełnione funkcje związkowe nie może chronić powodów, którzy nie wykonywali swoich podstawowych obowiązków pracowniczych i odmawiali wykonywania poleceń kierownika Inspektoratu, swoim zachowaniem doprowadzali do powstawania sporów służbowych i kompetencyjnych prowadzących do paraliżowania funkcjonowania Inspektoratu. Takie zachowania powodów nakazywały uwzględnić regułę zawartą w art. 8 KP, która modyfikuje wzmożoną ochronę trwałości stosunku pracy z uwagi na funkcje związkowe pełnione przez powodów, którzy naruszali swoje podstawowe obowiązki pracownicze. W tak ustalonych okolicznościach sprawy Sąd drugiej instancji na podstawie art. 386 § 1 KPC w związku z art. 477¹ KPC zmienił wyrok Sądu Rejonowego i stosownie do treści art. 45 § 2 i 47¹ KP zasądził na rzecz powodów odszkodowania w wysokości 3 miesięcznego wynagrodzenia „z uwagi na fakt, iż od daty rozwiązania z nimi umów o pracę upłynął okres ponad 4 lat.”

Wyrok Sądu drugiej instancji zaskarżyli obydwójce powodowie. W kasacji powódki podniosły zarzuty naruszenia następujących przepisów prawa materialnego: 1. art. 45 § 1 KP przez zaniechanie ustalenia, czy wypowiedzenie jej umowy o pracę było uzasadnione lub naruszało przepisy o wypowiedzaniu umów o pracę, 2. art. 45 § 2 i 3 KP w związku z art. 32 ustawy o związkach zawodowych przez odmowę udzielenia przysługującej powódce wzmożonej ochrony trwałości stosunku pracy, 3. art. 8 KP przez arbitralne przyjęcie, że zachowanie się powódki stanowiło nadużycie prawa, przez co nie powinna ona korzystać z ochrony wynikającej z art. 32 ustawy o związkach zawodowych, 4. art. 10 i 11³ KP wskutek błędnego przyjęcia, że zaproponowanie jej nieodpowiednich warunków zatrudnienia nie stanowiło szykany za jej działalność związkową, co naruszało przepisy art. 2,7,8,10,12,24,38,45,94,95,100, 108-113, 218, 225 i 281 KP, 5. art. 42 § 1 i 2 KP przez zaniechanie stosowania tego przepisu i niezbadanie dopełnienia przez pozwaną wymagań zawartych w art. 38 KP,

art. 32 ustawy o związkach zawodowych oraz art. 1,4 i 10 ust. 3 ustawy o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami umów o pracę. W kasacji tej zarzucono również naruszenie art. 227, 232, 233 § 1, 236 i 328 § 2 KPC – przez zaniechanie rozważenia lub dowolną ocenę zebranego materiału w sprawie, co potwierdziło niedostateczne i ogólnikowe uzasadnienie zaskarżonego wyroku.

W kasacji powoda Jana M. podniesiono następujące zarzuty: naruszenie przepisów postępowania - art. 227, 233 § 1 i 328 § 2 KPC - przez czynienie ustaleń faktycznych w sposób dowolny i niepoparty żadnymi dowodami, jakoby powód naruszał swoje podstawowe obowiązki pracownicze, a nadto naruszenie art. 8 KP wskutek jego niewłaściwego zastosowania. W uzupełnieniu kasacji, które wpłynęło po upływie miesięcznego terminu do jej wniesienia, powoływano zarzuty naruszenia art. 45 § 1 i 3 KP w związku z art. 32 ustawy o związkach zawodowych.

W zbliżonych treściowo uzasadnieniach obu kasacji argumentowano, że Sąd drugiej instancji bez wskazania jakichkolwiek dowodów przyjął, że powodowie naruszyli swoje podstawowe obowiązki pracownicze, przez co nie mogli korzystać z pełnej ochrony prawnej przysługującej im na podstawie art. 32 ustawy o związkach zawodowych, który wyłącza dopuszczalność orzekania na podstawie art. 45 § 2 KP .

Strona pozwana wniosła o oddalenie kasacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Chybiony okazał się zarzut naruszenia art. 45 § 1 KP, albowiem Sądy meriti przyjęły, że wypowiedzenie powodom warunków pracy było nieuzasadnione w rozumieniu art. 6 i 10 ustawy z 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U z 1990 r., Nr 4, poz. 19 ze zm.), oraz było dokonane bez ustawowo wymaganej zgody zakładowej organizacji związkowej, w której powodowie pełnili funkcje przewodniczącego i jego zastępcy (art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych - Dz.U. Nr 55, poz. 234 ze zm.). Znalazło to wyraz w orzeczeniach obu tych Sądów, które uznały dokonane wypowiedzenia zmieniające za nieuzasadnione, skoro Sąd Rejonowy przywrócił powodów do pracy, a Sąd drugiej instancji zasądził na ich rzecz alternatywne roszczenia odszkodowawcze, w miejsce przywrócenia do pracy.

Sąd drugiej instancji jako podstawę wyroku reformatoryjnego nie w pełni trafnie wskazał art. 386 § 1 w związku z art. 477¹ KPC, a w szczególności art. 45 § 2 i 47¹ KP. Jednak wcześniej, po przeprowadzeniu uzupełniającego postępowania dowodowego, uznał, że do powodów należało zastosować dyspozycje art. 8 KP, albowiem naruszali oni swoje podstawowe obowiązki pracownicze, przez co nie powinni korzystać z ochrony przewidzianej w art. 32 ust. 2 ustawy o z.z. Dlatego zgodzić należy się ze skarżącymi, że przepis art. 45 § 2 KP istotnie nie może być stosowany do pracowników podlegających szczególnej ochronie przed rozwiązaniem stosunków pracy, ponieważ zakaz jego stosowania wyraźnie wynika z art. 45 § 3 KP. Jednakże w utrwalonej już judykaturze przyjmuje się, że zarzut nadużycia prawa do wzmożonej ochrony trwałości stosunku pracy przez pracowników pełniących chronione funkcje związkowe (art. 8 KP w opozycji do art. 32 ust. 2 ustawy o z.z.) może uzasadniać uwzględnienie - na podstawie art. 477¹ KPC - alternatywnego roszczenia odszkodowawczego w miejsce żądania przywrócenia do pracy (por. liczne orzeczenia Sądu Najwyższego wskazane w notce, OSNAPiUS 1996 nr 16, poz. 476). Szczególna ochrona stosunku pracy działaczy związkowych broni ich przed stosowaniem sankcji prawa pracy z powodu pełnienia funkcji związkowych, ale równocześnie nie powinna stwarzać parawanu ochronnego dla tych działaczy związkowych, którzy naruszają swoje podstawowe powinności pracownicze. Jednakże zarzut nadużycia prawa (art. 8 KP) w odniesieniu do szczególnej ochrony trwałości stosunku pracy przysługującej pracownikom ze względu na pełnione funkcje związkowe (art. 32 ust. 2 ustawy o z.z.) może stanowić podstawę do uwzględnienia alternatywnego roszczenia odszkodowawczego (art. 477¹ KPC), w miejsce żądania przywrócenia do pracy, wyłącznie w razie udowodnienia, że podłożem wypowiedzenia zmieniającego lub rozwiązania stosunku pracy było niewykonywanie lub ignorowanie przez nich podstawowych obowiązków pracowniczych. W przypadku powodów wymagało to uzasadnionego i przekonującego wykazania, że z uwagi na naruszanie przez nich podstawowych powinności pracowniczych - nie zasługiwali na ochronę wynikającą z art. 32 ust. 2 ustawy o z.z.

W rozpoznawanej sprawie Sąd drugiej instancji uznał wprawdzie, że powodowie odmawiali wykonywania poleceń przełożonych, doprowadzali do konfliktów służbowych i kompetencyjnych oraz angażowali instytucje publiczne do paraliżowania funkcjonowania pozwanego pracodawcy, tyle że nie wskazał na jakiegokolwiek konkretne dowody, które pozwalałyby w postępowaniu kasacyjnym sprawdzić trafność

tych ustaleń faktycznych, a to w konsekwencji przekreśliło możliwość merytorycznej kontroli zaskarżonego orzeczenia co do prawidłowości zasądzenia na rzecz powodów odszkodowania w miejsce przywrócenia ich do pracy przez Sąd pierwszej instancji.

Dla porządku należało także podkreślić, że sama w sobie długotrwałość prowadzonego w sprawie postępowania sądowego (ponad 4 lata) nie stanowi o niemożliwości lub niecelowości przywrócenia pracownika do pracy na poprzednich warunkach, gdyż taka ocena jest uwarunkowana obiektywnym ustaleniem niemożliwości lub niecelowości reaktywowania stosunku pracy. W odniesieniu do pracowników podlegających wzmożonej ochronie przed rozwiązaniem stosunku pracy - uznanie niemożliwości lub niecelowości przywrócenia do pracy z reguły nie jest dopuszczalne, z wyjątkiem przypadków ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy (art. 41¹ w związku z art. 45 § 3 in fine KP), lub w razie uwzględnienia zarzutu nadużycia prawa przez pracownika (art. 8 KP w opozycji do art. 32 ust. 2 ustawy o z.z.).

Uznając kasacyjny zarzut naruszenia art. 328 § 2 KPC, którego uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, Sąd Najwyższy wyrokował kasatoryjnie na podstawie art. 393¹³ KPC.

=====